

بررسی نقش احساس امنیت در توسعه گردشگری نواحی مرزی

(مطالعه موردی: شهر مرزی چابهار)

علی‌رضا حیدر نژاد^۱ قاسم قنبری^۲ علی‌اکبر مجدی^۳

چکیده

رابطه گردشگری و امنیت را می‌توان رابطه‌ای دوسویه در نظر گرفت؛ از یک سو امنیت به توسعه گردشگری کمک نموده و از سوی دیگر، حضور گردشگران در هر منطقه، افزایش امنیت در آن منطقه را به ارمغان می‌آورد. هم‌چنین افزایش شمار گردشگران، موجب رونق گرفتن کسب و کار و افزایش درآمد شرکت‌ها و مؤسساتی می‌شود که در این عرصه فعالیت می‌کنند. هدف پژوهش حاضر، شناخت میزان احساس امنیت و تعاملات مرزنشینان با گردشگران است. این مقاله از نظر هدف کاربردی و از لحاظ روش توصیفی-تحلیلی است که به صورت پیمایشی انجام شده است. جامعه آماری این تحقیق شامل تمامی گردشگرانی است که در سال ۱۳۹۳ پلنگیزه‌ها و مقاصد مختلف (تفریحی، علمی، ورزشی، زیارتی و ...) وارد شهر مرزی چابهار شده‌اند؛ حجم نمونه با استفاده از فرمول کوکران ۲۰۹ نفر تعیین شده و شیوه نمونه‌گیری به صورت تصادفی بوده است. برای جمع‌آوری داده‌ها از ابزار پرسشنامه استفاده شد. تجزیه و تحلیل آماری نشان می‌دهد؛ در مجموع میزان احساس امنیت گردشگران متوسط رو به بالا است، همچنین نتایج حاصل از آزمون خی‌دو نشان داد؛ میزان احساس امنیت از سفر به این مناطق در بین سنین مختلف متفاوت است؛ در حالی که این میزان در بین زنان و مردان تفاوت معنی‌داری مشاهده نشد. نتایج پژوهش نشان می‌دهد؛ بین احساس امنیت و گردشگری رابطه مستقیمی وجود دارد. به عبارتی ضریب رگرسیون احساس امنیت، حاکی از آن است که به ازای یک واحد افزایش در احساس امنیت، ۰/۵۷۹ واحد در تمایل به سفر مجدد گردشگران به نواحی مرزی افزایش وجود دارد.

واژه‌های کلیدی

احساس امنیت، گردشگری، توسعه گردشگری، شهر مرزی چابهار

۱. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی دانشگاه آزاد اسلامی تهران مرکز (نویسنده مسئول): alirezahaydarnejad@gmail.com

۲. دانشجوی دکتری جغرافیای سیاسی دانشگاه خوارزمی تهران: Gh_ghanbari@yahoo.com

۳. استادیار گروه علوم اجتماعی دانشگاه فردوسی مشهد: majdi@ferdowsi.um.ac.ir

تفاضل و تمایل برای گردشگری با انگیزه‌های مختلف به منظور تفریح، زیارت و تجارت در تمام جهان با سرعتی باور نکردنی در حال افزایش است. در دوران ما، گردشگری به یک واقعیت مهم اجتماعی و یک فعالیت عظیم اقتصادی تبدیل شده است. این صنعت، علاوه بر برخورداری از امکانات درآمد زایی، اشتغال‌زاست و اشاعه فرهنگ و حفظ و احیای آن را نیز به دنبال خواهد داشت (مهدوی، ۱۳۸۶: ۴۰). توسعه صنعت گردشگری، به ویژه برای کشورهای در حال توسعه که با معضلاتی همچون میزان بی‌کاری بالا، محدودیت منابع ارزی و اقتصاد تک محصولی مواجه هستند، از اهمیت فراوانی برخوردار است. اقتصاد ایران نیز اتکای شدیدی به درآمدهای حاصل از صادرات نفت دارد و متغیرهای کلان اقتصادی آن با پیروی از قیمت جهانی نفت در طول زمان دچار نوسانات شدیدی می‌شود. روند حاکم بر متغیرهایی مانند تولید ناخالص ملی، سرمایه‌گذاری ناخالص، درآمد سرانه و غیره در سه دهه اخیر اقتصاد ایران، به روشنی نشان دهنده این موضوع است. از این رو، به منظور تنوع بخشیدن به منابع رشد اقتصادی و درآمدهای ارزی و هم‌چنین ایجاد فرصت‌های جدید شغلی در کشور، توسعه صنعت گردشگری از اهمیت فراوانی برخوردار است؛ چرا که ایران از نظر جاذبه‌های گردشگری جزء ده کشور اول جهان محسوب می‌شود و از پتانسیل بسیار زیادی برای جهان‌گردی و گردشگری بین‌المللی برخوردار است (طیبه و همکاران، ۱۳۸۶: ۸۴). دیرزمانی است که مفهوم امنیت معادل تهدید مرزهای کشور تلقی شده است. امروزه اکثر مردم، بیشتر از ناحیه نگرانی‌های مرتبط با زندگی روزمره احساس ناامنی می‌کنند تا از ترس وقوع فاجعه‌ای جهانی، امنیت شغلی، امنیت درآمد، امنیت از بابت سلامت، امنیت زیست محیطی، ایمنی در برابر جرائم و جنایات، و بسیاری ناامنی‌های دیگر، نگرانی‌هایی هستند که در زمینه امنیت انسانی در سرتاسر جهان احساس می‌شوند (علینقی، ۱۳۷۸: ۱۳۸). کشور ایران با هشت هزار کیلومتر خط مرزی آبی، کوهستان و بیابانی از کشورهای دارای مرز طولانی در جهان محسوب می‌شود. از نظر تنوع مسایل و مشکلات سیاسی و اجتماعی کشورهای همسایه، در جهان منحصر به فرد است. داشتن همسایگانی مانند، افغانستان و پاکستان که از نظر توسعه یافتگی در جهان رتبه‌های آخر را دارند و همسایگانی مانند عراق، آذربایجان، ترکمنستان، نخجوان و ترکیه، که از نظر سیاسی و ایدئولوژی مسایل و بحرآن‌های حادی در چند دهه اخیر داشته‌اند و کشورهای حوزه خلیج فارس نیز از نظر اقتصادی، سیاسی و اجتماعی چالش‌های شدیدی مواجه بوده‌اند، مشکلات بسیاری به مناطق مرزی ایران وارد کرده است، افزون بر این، گستردگی مناطق مرزی کشور و تنوع جغرافیایی، اقلیمی، اجتماعی، قومی این مشکلات را مضاعف نموده است (مطوف، ۱۳۸۱: ۴۷۴). اما با وجود جاذبه‌ها و پتانسیل‌های موجود در سرتاسر کشور به دلیل وجود مشکلات عدیده‌ای که در کشورهای همسایه ایران برشمرده شد در تحولات و رویدادهای کشور و شهرهای مرزی تاثیر مستقیم گذاشته و در زمینه گردشگری به خصوص گردشگری خارجی بهره‌ای نصیب کشور نشده است و توسعه گردشگری در شهرهای مرزی با مشکلات بیشتری نسبت به دیگر نقاط کشور رو به رو است. به طوری که تحولات همسایگان در پراکندگی گردشگر در شهرهای مرزی تاثیر گذاره بوده است، با این وجود، صنعت گردشگری و مقوله امنیت ارتباط تنگاتنگی با هم دارند، بنابراین سؤال اصلی این تحقیق این است که میزان احساس امنیت گردشگران در نواحی مرز نشین چقدر است؟

اهمیت و ضرورت تحقیق

چابهار تنها بندر و شهر مرزی ایران است که در کنار آب‌های اقیانوسی قرار گرفته و از دیدگاه اقتصادی به ویژه ترانزیت کالا و انرژی در یک گذرگاه استراتژیک قرار دارد (حاجی‌رحیمی، ۱۳۸۹: ۱۰).

مناطق مرزی به دلیل کمبود امکانات و عدم سرمایه گذاری‌های مناسب، همواره از نقاط محروم کشور محسوب می‌شوند، بررسی‌های انجام شده نشان می‌دهد پدیده‌هایی چون قاچاق کالا، مواد مخدر، شرارت و کشیده شدن مرزنشینان به فعالیت‌های غیرقانونی ناشی از فقر و بیکاری و کمبود امکاناتی است که بر اثر عدم توجه به مناطق مرزی به وجود آمده است (محمودی، ۱۳۸۹: ۳۷). صنعت گردشگری که بزرگ‌ترین صنعت در دنیا است موقعیت ممتازی در اقتصاد جهانی داشته، بر ظرفیت‌ها و بخش‌های واقعی به ویژه بخش خدمات که برای رشد دراز مدت مناسب بوده است. پدیده جهانگردی که به بزرگ‌ترین تحرک و جابجایی انسان‌ها در زمان صلح یک پدیده اجتماعی - فرهنگی است. در جهان، روزی ۲/۴ میلیارد دلار درآمد حاصل از جهانگردی و گردشگری نصیب کشورهای مقصد می‌شود؛ به طوری که این صنعت توانسته خود را در رده چهارم جدول پر درآمدترین صنایع دنیا بعد از سوخت، دارو، تجهیزات پزشکی و وسایل نقلیه موتوری برساند (سلطانی، ۱۳۸۸: ۷۸).

امنیت و گردشگری، پارامترهای یک معادله هستند که نسبتی مستقیم با هم دارند. در واقع همان‌طور که یکی از عوامل مهم توسعه گردشگری وجود امنیت است، اصولاً تا امنیت برقرار نباشد، سفری شکل نخواهد گرفت و سخن گفتن از گردشگری، بیهوده خواهد بود. هرگاه در سطح جامعه جهانی بستر مناسبی فراهم باشد، افراد سفر می‌کنند و در پی آن است که فعالیت‌های مربوط به گردشگری رونق می‌یابد و اگر گردشگران نسبت به مقصدی احساس ناامنی داشته باشند، هرگز به آن جا سفر نمی‌کنند. رونق گردشگری در یک منطقه و تردد گردشگران در یک مقصد، موجب به وجود آمدن امنیت می‌شود. توسعه آن، عامل مؤثری در مقابله با فقر است و موجب افزایش درآمد قشرهای مختلف، کاهش بیکاری و رونق اقتصادی و در نتیجه بهبود کیفیت زندگی مردم و افزایش رفاه اجتماعی می‌شود. البته این قضیه همیشه هم صادق نیست، چرا که در برخی مواقع، وجود پدیده گردشگری و رفت و آمد گردشگران باعث ناامنی شده است.

با توجه به پتانسیل‌های موجود در شهرستان چابهار و برخورداری این منطقه از موقعیت ممتاز ژئوپلیتیکی و بستر غنی تاریخی - فرهنگی، در این پژوهش سعی شده است که با پرداختن به ابعاد امنیت و نقش آن در توسعه گردشگری و پتانسیل‌های گردشگری موجود در شهرستان چابهار به نقش امنیت در توسعه گردشگری شهرستان چابهار پرداخته شود.

سؤال‌های تحقیق

- میزان احساس امنیت گردشگران در نواحی مرزنشین چقدر است؟
- آیا تعامل مثبت و سازنده بین گردشگران و مرزنشینان وجود دارد؟
- تا چه حدی تمایل گردشگران برای مسافرت‌های بعدی به نواحی مرزی وجود دارد؟

در انتها راه کارهایی در زمینه‌های برنامه ریزی و مدیریت گردشگری به ویژه احداث مراکز اقامتی، پذیرایی، جاده، خط پرواز مستقیم خارجی و متخصصان گردشگری، تبلیغ فرهنگ گردشگری، امنیت اجتماعی و غیره ارائه داده می‌شود.

مبانی نظری

احساس امنیت پدیده‌ای روان‌شناختی و دارای ابعاد گوناگون می‌باشد. این احساس ناشی از تجربه‌های عینی و اکتسابی افراد از شرایط و اوضاع پیرامونی است. بنابراین، افراد به صورت‌های گوناگون آن را تجربه می‌کنند. احساس امنیت در واقع یک تولید اجتماعی است یعنی همه نهادهای اجتماعی در شکل‌گیری آن نقش ایفاء می‌کنند. با این دید همه ارکان جامعه از جمله مردم، حاکمیت، پلیس و ... در تولید و ارتقای سطح آن نقش کلیدی و لاینفک دارند (هزارجریبی، ۱۳۸۹: ۶). احساس امنیت حالتی است که آحاد جامعه، هراس و بیمی نسبت به حقوق و آزادی‌های مشروع خود نداشته و به هیچ وجه حقوق آنان به مخاطره نیفتد. احساس امنیت در یک جامعه به احساس روانی شهروندان به میزان وجود جرم وابسته است و هر چه میزان شرایط جرم‌خیز بالاتر باشد احساس امنیت شهروندان پایین‌تر است (سعیدآبادی و همکاران، ۱۳۸۹: ۴).

پیر بردیو به رابطه بین ساختارهای عینی (امنیت) و ساختارها یا پدیده‌های ذهنی (احساس امنیت) تأکید کرده و اعتقاد دارد ارزیابی ذهنی افراد به عنوان کنش‌گران در تصمیم‌گیری و شکل‌دهی الگوهای عملی رفتاری در جامعه نقش بنیادی ایفاء می‌نماید. بنابراین، بررسی و تبیین ابعاد و زوایای احساس امنیت و متغیرهای تأثیرگذار بر آن در فضای اجتماعی ضرورت غیرقابل انکار پیدا می‌کند. دو نوع رویکرد در حوزه احساس امنیت وجود دارد.

▪ **رویکرد سنتی:** این رویکرد با پس‌زمینه تمرکز بر قدرت سخت افزاری از یک سو و مقابله با تهدیدات دشمنان خارجی از سوی دیگر، نقش و جایگاه جامعه (افراد) را به پایین‌ترین حد آن نازل می‌کند. از این رو زمینه بالقوه برای احساس ناامنی ایجاد می‌شود (زرقانی، ۱۳۸۶: ۴۳).

▪ **رویکرد اجتماعی:** در این رویکرد همه افراد جامعه به تناسب در تولید امنیت نقش دارند و مبنای آن هم رضایت‌مندی افراد جامعه است (همان: ۴۴).

از نظر گیدنز، امنیت را می‌توان موقعیتی خواند که در آن با یک رشته خطرهای خاص مقابله شده و یا به حداقل رسانده شده باشند. تجربه امنیت به تعادل، اعتماد و مخاطره بستگی دارد. امنیت چه به معنای بالفعل و چه به معنای تجربی آن، ممکن است به انبوه‌ها یا مجموعه‌هایی از آدم‌ها تا حد امنیت جهانی و یا به افراد ارتباط داشته باشند (گیدنز، ۱۳۷۷: ۴۴). از نظر مکتب کنش متقابل نمادین، امنیت با تفسیر ذهنی (احساس امنیت) افراد از شرایط حاکم بر جامعه که از یک سو بر رفتار و چارچوب تأثیر می‌گذارد و از سوی دیگر به نوعی تحت تأثیر کنش افراد می‌باشد، بنا می‌سازد. در این دیدگاه احساس امنیت تبیین می‌شود (دارینجی، ۲۰۰۶: ۸۳). روش‌شناسی مردمی برای مقررات در زندگی روزمره اهمیت زیادی قائل است و نظم و امنیت را در سایه پیروی مردم از مقررات روزمره بین آن‌ها قابل تبیین می‌داند. این دیدگاه نظم و امنیت را با تأکید بر اهمیت محوری زبان و سخن درک می‌کند (گیدنز، ۲۰۰۰: ۹۴).

گردشگری بزرگ‌ترین و پررونق‌ترین صنعت جهان است، انتظار می‌رود که در قرن بیست و یکم نیز این صنعت پیشتاز بوده و سیر صعودی آن ادامه یابد. جهانگردی یک قدرت اقتصادی، اجتماعی و زیست محیطی بزرگ و البته پدیده‌ای بسیار سیاسی است و بنابر عقیده پک و لپی طبیعت جهانگردی در هر جامعه‌ای، متأثر از عوامل پیچیده و درهم‌بافته سیاسی و همچنین ویژگی‌های جغرافیایی است که دیگران را مجذوب خود می‌کند (پاپلی و سقایی، ۱۳۸۵: ۱۱). گردشگری دانشی است چند

رشته‌ای که اگر بدون انجام تجزیه و تحلیل های امنیتی و سیاسی دقیق توسعه و تکامل یابد قطعاً کامل نخواهد بود (سلطانی، ۱۳۸۸: ۱۰۲).

یکی از مواردی که می بایست در گردشگری قویاً مورد تأکید قرار گیرد امنیت می باشد، آسایش، راحتی و امنیت از مسائل بسیار مهمی است که گردشگران را به نقاط مختلف دنیا جلب می کند (بشیری، ۱۳۸۷: ۶۳). پیشرفت و رفاه مردم به وسیله ترویج یک نظم جهانی در سایه امنیت که ضمن آن بتوان به توسعه صلح آمیز و منظم دیگر کشورها کمک نموده و از تجربیات و توانایی های آن‌ها حداکثر منفعت را برد (توکلی، ۱۳۸۷: ۴۵).

در توسعه گردشگری عوامل متعددی تأثیر گذار هستند که امنیت شاخص ترین عامل گسترش گردشگری است، بازنگری در ارتباط ارگانیک صنعت توریسم و امنیت ملی یک ضرورت است. میان گردشگری و ثبات و توسعه امنیت، رابطه تعریف شده وجود دارد، چرا که توسعه زیرساخت های گردشگری، همکاری دستگاه های فرهنگی و تبلیغات مناسب و مشارکت گسترده دستگاه های امنیتی و اطلاعاتی همزمان با توسعه گردشگری، توسعه امنیت ملی را نیز به همراه خواهد داشت، نقش و تأثیر صنعت جهانگردی در توریسم امنیت ملی یک کشور چنان است که اکثریت کشورهای توسعه یافته با وجود دارا بودن منابع کلان اقتصادی و درآمد، ترجیح می دهند بر روی صنعت توریسم متمرکز شوند (بشیری، ۱۳۸۷: ۷۹). حضور مستقیم بازدیدکنندگان و گردشگران در یک کشور علاوه بر توسعه اقتصاد و تبادلات فرهنگی، آن کشور را به عنوان یک قطب امن گردشگری به جهانیان معرفی می کند تا آنجا که امنیت در معنای گسترده یکی از مهم ترین مسائلی است که در میزان تقاضای گردشگران برای سفر تأثیر گذار است (عندلیب، ۱۳۸۰: ۱۱۶).

سازمان های توسعه گردشگری و کارشناسان این شاخه معتقدند که رشد و توسعه اقتصادی پدیده ای کاملاً امنیت محور بوده و یکی از بخش های اقتصادی که به شدت آسیب می بیند صنعت گردشگری است. توسعه صنعت گردشگری در هر کشور نشان از ثبات امنیت ملی در آن کشور است و نی ز زمانی گردشگری در کشور رونق می یابد که توجه دولت، برای تأمین امنیت گردشگران بیشتر شده باشد. مقاصد گردشگری در تمام نقاط مختلف یک کشور پراکنده است، در صورتی که امنیت در این مناطق تأمین شود، ضریب امنیت ملی آن کشور نیز افزایش می یابد و علاوه بر این، ورود گردشگران خارجی به یک کشور نه تنها موجب تهدید امنیت ملی نمی شود بلکه به تحکیم آن نیز کمک می کند (سلطانی، ۱۳۸۸: ۸۸).

پیشینه تحقیق

کلاوس و مک الروی (۲۰۰۵) در مطالعه ای با عنوان «جرائم، تروریسم و گردشگری» دریافت که احتمال قربانی شدن گردشگران توسط جرائم بیشتر از حملات تروریستی می باشد و دغدغه های اصلی در مورد امنیت گردشگران در زم ینه وقوع جرائم و بویژه جرائم خشونت آمیز می باشد. سونمز، آپوستولوپولوس و تارلو (۲۰۰۶) در تحقیق خود عنوان کرده اند که، نفوذ به مناطق گردشگری برای گروه های تروریستی اهداف آسانی می باشد، حمله به گردشگران پوشش خبری بین المللی را تضمین کرده و این گونه حملات در ابعاد مختلف تأثیر بسیار زیادی دارند، در کل حمله به مناطق گردشگری برای تروریست ها ارزش صرف هزینه را دارد تا از این راه پیام عقیدتی و یا سیاسی خود را در ابعاد گسترده تری به مخاطبان خود برسانند. تیچاوا (۲۰۰۹) در تحقیقی با عنوان «ادراک بازدیدکنندگان از جرم و تأثیر آن در بازی های جام جهانی ۲۰۱۰ آفریقای جنوبی» عنوان کرد که ۴۹ درصد از جهانگردان قبل از دیدار از آفریقای جنوبی در مورد امنیت عمومی ابراز نگرانی کرده ان د، ۳۳ درصد از این

گردشگران نظر «بی طرف» در این مورد داشتند و ۱۸ درصد از آلن قبل از دیدار از آفریقای جنوبی عنوان کردند که نگرانی در مورد مسئله امنیت در آفریقای جنوبی ندارند (تصدیقی و تصدیقی، ۱۳۸۹: ۱۴۲). اصفهانی (۱۳۸۷)، در تحقیقی تحت عنوان «تحلیل عوامل موثر بر جهانگردی ورزشی ایران و ارائه مدل برنامه ریزی استراتژیک» ۵۲ عامل در حیطه گردشگری ورزشی داخلی و خارجی شناسایی و آن ها را در ۱۲ محور طبقه بندی نمود. در جهانگردی ورزشی خارجی به ترتیب محورهای امنیت، اماکن و تجهیزات ورزشی و رویدادهای ورزشی از درجه اهمیت بیشتری برخوردار بودند و در گردشگری داخلی ورزشی محورهای تسهیلات و خدمات، امنیت و اسکان بیشترین درجه اهمیت را به خود اختصاص دادند. خسروی (۱۳۸۹) در پژوهشی تحت عنوان «ارتباط بین امنیت و گردشگری» عنوان می کند که یک کشور با سرمایه گذاری در بخش گردشگری می تواند بانی حذف برخی از مهم ترین انگیزش های مجرمانه باشد و به این ترتیب به تضمین نسبی منجر گردد. اسدی و همکاران (۱۳۸۹) در مطالعه ای با عنوان «مطالعه ابعاد مختلف امنیت در گردشگری ورزشی ایران» دریافته اند مهم ترین مواردی که گردشگران ورزشی قبل از سفر خود به ایران در مورد آن ها احساس ناامنی می کردند عبارت بودند از: پرخاشگری اجتماعی، احساس ناامنی در حریم شخصی، دزدی و...؛ همچنین ۳۴/۸ درصد از گردشگران ورزشی اعلام کردند که قبل از سفر به ایران در مورد مساله امنیت احساس نگرانی نمی کردند. مهم ترین مواردی که گردشگران ورزشی در طول حضور خود در ایران از آن احساس ناامنی کردند عبارت بودند از: ناامنی در حریم شخصی، پرخاشگری اجتماعی و احساس ناامنی روانی. در مورد عوامل مخل امنیت نظیر خشونت و زد و خورد، قتل، هتک ناموس، و تروریسم هیچ گونه ناامنی از طرف گردشگران ورزشی احساس نشد. در حالی که ۵۳/۶ از گردشگران ورزشی هیچ گونه عامل مخل امنیتی را در طول حضورشان در ایران مشاهده نکردند.

روش

روش تحقیق پژوهش، توصیفی - تحلیلی است که در آن همبستگی متغیرهای مستقل با متغیرهای وابسته به صورت پیمایشی سنجیده می شود. جامعه آماری تحقیق شامل تمامی گردشگرانی می شود که در سال ۹۳ به مقاصد مختلف (تفریحی، علمی، ورزشی، زیارتی و...) وارد شهر مرزی چابهار شده اند؛ که طبق آمار موجود سال ۱۳۹۳ حدود ۲۵۰۰۰ گردشگر وارد این شهرستان شده است. برای تعیین حجم نمونه از فرمول کوکران استفاده شد که حجم نمونه برابر ۲۰۹ می باشد. گفتنی است که انتخاب افراد نمونه (گردشگران) به صورت تصادفی ساده استفاده شده است. ابزار مورد استفاده برای گردآوری داده ها، پرسش نامه محققین ساخته بوده است؛ قبل از اجرا اعتبار صوری پرسش نامه توسط چندین تن از اساتید، صاحب نظران و پژوهشگران رشته جامعه شناسی مورد بررسی و تأیید قرار گرفت. همچنین در جدول زیر نتیجه آزمون آلفای کرونباخ برای سنجش پایایی آورده شده است که آماره نشان گر آن است که شاخص ها از پایایی لازم برخوردارند.

جدول ۱: نتیجه آزمون آلفای کرونباخ برای سنجش پایایی پرسشنامه

ردیف	شاخص	آلفای کرونباخ
۱	احساس امنیت	۰/۸۹۱
۲	تمایل به سفر مجدد گردشگران	۰/۸۶۸

ناحیه مورد مطالعه: شهر مرزی و استراتژیک چابهار، مرکز شهر سلف چابهار استان سیستان و بلوچستان در کنار آب و هوای گرم دریای عمان، در گوشه خاوری خلیجی به همین نام، در دهانه اقیانوس هند قرار دارد. بلندی شهر چابهار از سطح دریا ۸ متر و دوری هوایی آن از تهران، ۱ هزار و ۴۵۶ کیلومتر است (جعفری، ۱۳۶۳: ۲۱). دوری زمین آن تا بلهوکلات، ۲۰۰، سرباز ۲۵۷، نگور ۵۰، نیک شهر ۵۸ و مرز پاکستان ۷۰ کیلومتر است. دریای عمان نه تنها به انگیزه های گوناگون اجتماعی، اقتصادی، صنعتی و پیوندی، برای ایران و منطقه دارای ارزش است، بلکه به انگیزه داشتن جایگاه برتر سیاسی و ژئوپلیتیک خود، موضوع های دیگر را هر چند که ارزشمند هستند، تحت تأثیر قرار داده است (عقل مند، ۱۳۶۷: ۳۹۵). این شهرستان مرزنشین با داشتن آمیزه ای از جذابیت های گردشگری، کوهستانی، تجاری، مرزی، ساحلی و زیست محیطی از دو دهه پیش به قطب بزرگ گردشگری - مرزی کشور تبدیل شده است. بنابراین مهم ترین مسیر خروجی ترانزیتی و فعال ترین مرز آبی صادراتی کشور محسوب می شود. با نگرش به جایگاه جغرافیایی سیاسی شهرستان و شهر مرزی چابهار، این ناحیه را همواره در جایگاه تهدیدها و خطرهای گوناگون، به ویژه بی کاری پراکندگی کانون های جمعیتی، کناره ای بودن ناحیه، دشواری های سرزمین مانند برف و باران اندک و خشک سالی، سیل و گرمای شدید قرار داده است (افشارسیستانی، ۱۳۷۹: ۵). چابهار با برخورداری از جایگاه ویژه جغرافیایی و منطقه ای آزاد تجاری، به عنوان محور توسعه شرق کشور و پیونددهنده و پل پیوند کشورهای آسیای مرکزی بوده و بستر درخوری برای جذب سرمایه گذاری درونی و بیرونی به شمار می آید. وجود این گونه توانایی ها سازه بنیانی رشد و گسترش اقتصادی، اجتماعی، سیاسی، فرهنگی و نظامی است.

یافته ها

به طور خلاصه می توان گفت امنیت مفهومی است چندلایه و چند سطحی که به سادگی نمی توان به تعریفی یک دست از آن دست یافت. در این پژوهش برای ساخت مفهوم احساس امنیت از گویه های ذیل استفاده شد:

- شما تا چه اندازه در شهری که اقامت دارید احساس امنیت می کنید؟
- میزان سطح کارهای خلاف، در سطح شهر را تا چه اندازه ارزیابی می کنید؟
- در زمان اقامت، تا چه حد نگران هستید که ممکن است برای شما مزاحمتی ایجاد شود؟
- در صورت مزاحمت تا چه اندازه احتمال می دهید، پلیس به کمک شما بیاید و به شما کمک کند؟
- برخورد با کلاه برداران و خلاف کاران تا چه حد فکر می کنید قانون با آنان برخورد خواهد کرد و حقوق شما ضایع نمی شود؟
- فکر می کنید در حین خرید و یا حمل پول تا چه اندازه احتمال سرقت وجود دارد؟

با استفاده از گویه های مذکور، شاخص احساس امنیت ساخته شده است. داده های جدول حاکی از آن است که ۲۰ درصد از پاسخ گویان بیان داشته اند: از این که در شهرستان مرزی چابهار هستند، به میزان زیادی احساس امنیت می کنند و در مقابل، ۱۸ درصد در حد کمی در شهرستان مرزی چابهار احساس امنیت داشته اند و در این میان، ۶۳ درصد، امنیت شهرستان مرزی چابهار را در حد متوسطی ارزیابی نموده اند. در مجموع میزان احساس امنیت گردشگران متوسط رو به بالاست.

جدول ۲: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب احساس امنیت آنان از شرایط عمومی

احساس امنیت	فراوانی	درصد
کم	۲۴	۱۸
متوسط	۱۳۰	۶۳
زیاد	۵۵	۲۰

جدول ۳: توزیع فراوانی پاسخگویان بر حسب ابعاد احساس امنیت

میزان					گویه
کل	نمی‌دانم	خیلی کم	متوسط	خیلی زیاد	
۲۰۹	۰	۳	۶۹	۱۳۷	فراوانی
۱۰۰	۰	۳	۲۰	۷۷	درصد
۲۰۹	۱۸	۳۶	۱۲۶	۲۹	فراوانی
۱۰۰	۴/۴	۳۰/۶	۴۴	۲۱	درصد
۲۰۹	۱۶	۹۰	۷۷	۲۶	فراوانی
۱۰۰	۲/۷	۴۵	۲۶/۳	۲۵	درصد
۲۰۹	۱۲	۲۸	۹۷	۷۲	فراوانی
۱۰۰	۲/۸	۱۶	۲۴/۲	۵۰	درصد
۲۰۹	۸	۹	۱۰۱	۹۱	فراوانی
۱۰۰	۲/۷	۱۳	۲۲/۳	۶۲	درصد
۲۰۹	۵	۵۴	۱۲۹	۲۱	فراوانی
۱۰۰	۵/۶	۳۷	۴۳/۴	۰۴	درصد

داده‌های جدول (۳) حاکی از آن است که در بین پاسخگویان، ۶۹ درصد به میزان زیاد، ۳ درصد به میزان کم و در این میان ۲۰ درصد در حد متوسط در شهر محل اقامت خود، احساس امنیت می‌کنند.

در خصوص ارزیابی میزان کارهای خلاف در شهرستان مرزی چابهار (۲۱ درصد) از پاسخ‌گویان سطح کارهای خلاف در شهرستان مرزی چابهار به میزان زیاد، ۳۰/۶ درصد به میزان کم و ۴۴ درصد در حد متوسط ارزیابی کرده و ۴/۴ درصد از پاسخگویان به این سوال پاسخ نداده‌اند.

در پاسخ به این سؤال؛ «زمان اقامت در شهر مرزی تا چه حد نگران هستید که ممکن است برای شما مزاحمتی ایجاد شود» ۲۵ درصد از پاسخگویان به میزان زیاد، ۲۶ درصد به میزان کم و ۲۷ درصد در حد متوسط نگران ایجاد مزاحمت برایشان بوده و ۳ درصد از پاسخگویان به این سوال پاسخ نداده‌اند.

در خصوص این که در صورت مزاحمت تا چه اندازه احتمال می‌دهید، پلیس به کمک شما بیاید و به شما کمک کند، ۵۰ درصد از پاسخگویان به میزان زیاد، ۱۶ درصد به میزان کم و ۲۴ درصد در حد متوسط احتمال می‌دهند که در صورت مزاحمت پلیس به کمک آنها می‌آید و به آنها کمک می‌کند و تنها حدود ۳ درصد از پاسخ‌گویان به این سوال پاسخ نداده‌اند.

در خصوص این که «در صورت برخورد با کلاه برداران و خلاف کلوان تا چه حد فکر می کنید قانون با آنان برخورد خواهد کرد و حقوق شما ضایع نمی شود؟» ۶۲ درصد از پاسخگویان به میزان زیاد، ۱۳ درصد به میزان کم و در این میان ۲۲ درصد در حد متوسط فکر می کنند در صورت برخورد با کلاهبرادران و خلافکاران قانون با آنان برخورد خواهد کرد و تنها حدود ۳ درصد از پاسخگویان به این سؤال پاسخ نداده اند.

در خصوص این که فکر می کنید در حین خرید و یا حمل پول در ایران تا چه اندازه احتمال سرقت وجود دارد؛ ۲۴ درصد از پاسخگویان به میزان زیاد، ۳۷ درصد به میزان کم و در میان ۴۳ درصد در حد متوسط فکر می کنند در حین خرید و یا حمل پول احتمال سرقت وجود دارد و تنها حدود ۶ درصد از پاسخگویان به این سؤال پاسخ نداده اند.

جدول ۴: توزیع میزان احساس امنیت گردشگران به تفکیک جنسیت

کلی	زن	مرد	جنس	
			احساس امنیت کم	احساس امنیت متوسط
۵۴	۳۱	۲۳	فراوانی	کلی
۱۴	۱۶/۱	۱۲/۳	درصد	کلی
۱۸۹	۹۸	۱۲۵	فراوانی	متوسط
۵۱/۵	۴۹/۷	۵۳/۳	درصد	متوسط
۷۹	۴۲	۳۷	فراوانی	زیاد
۱۹/۴	۲۷/۳	۱۶	درصد	زیاد
۲۰۹	۹۰	۱۱۹	فراوانی	کل
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	درصد	کل
۱۹/۷۳	۱۹/۲۲	۱۹/۵۴	میانگین احساس امنیت	

Chi-Square	d.f	Sig
۴/۱۰۹	۳	۰/۰۶۴

با توجه به توزیع داده ها در داخل جدول شماره ۴، میزان امنیت در بین مردان و زنان تقریباً به یک اندازه است؛ با این حال میانگین احساس امنیت از سفر به شهرهای مرزی در بین مردان با ۱۹/۵۴ از میانگین احساس امنیت از سفر به ایران در بین زنان با ۱۹/۲۲ بیشتر است. نتایج حاصل از آزمون خی دو (Square-chi=4/109) که در سطح آلفای (p=0/064) است، نشان می دهد که میزان احساس امنیت از سفر به شهرهای مرزی در بین زنان و مردان تفاوت معناداری با هم ندارند.

جدول ۵: توزیع میزان احساس امنیت گردشگران به تفکیک گروه سنی

سن	احساس امنیت		کمتر از ۳۰ سال	بین ۳۱ تا ۴۵ سال	بین ۴۶ تا ۶۰ سال	۶۱ سال و بیش تر	کل
کم	فراوانی	۹	۲	۱۴	۴	۲۹	
	درصد	۱۸/۹	۱۰/۳	۲۱/۴	۵/۹	۱۴	
متوسط	فراوانی	۲۵	۲۳	۳۰	۱۷	۱۱۰	
	درصد	۶۲/۹	۷۵/۳	۶۴/۳	۵۶/۵	۶۴/۷	
زیاد	فراوانی	۲۰	۱۴	۴	۳۲	۷۰	
	درصد	۱۸/۳	۱۴/۴	۱۴/۳	۳۷/۶	۲۱/۳	
کل	فراوانی	۵۵	۳۹	۴۸	۳۳	۲۰۹	
	درصد	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	
احساس امنیت		۲۰/۳۳	۲۰/۸۷	۲۰/۳۲	۲۲/۲۱	۲۰/۸۸	

Chi-Square	d.f	Sig	Cramer's V
۲۶/۶۲۷	۴	۰/۰۰۰	۰/۱۶۰

مقایسه میانگین احساس امنیت در بین گروه های سنی نیز نشان می دهد که گروه سنی ۶۱ سال به بالا بیشترین و گروه سنی ۶۰-۴۶ کمترین احساس امنیت از سفر به شهرهای مرزی را داشته اند. نتایج حاصل از آزمون خی دو ($\chi^2=26/627$) که در سطح معناداری ($p=0/000$) است نشان می دهد؛ میزان احساس امنیت از سفر به ایران در بین سنین مختلف متفاوت است همبستگی ($Cramer's v=0/160$) نشان می دهد که این تفاوت احساس امنیت در بین گروه های مختلف سنی در حد ضعیفی است.

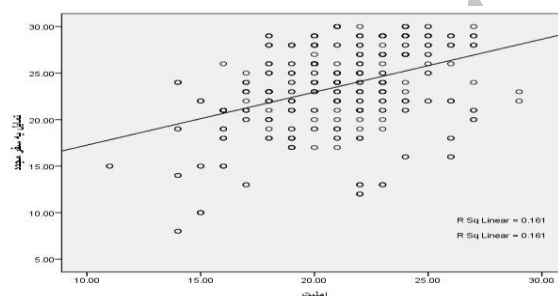
جدول ۶: توزیع میزان احساس امنیت گردشگران به تفکیک میزان تحصیلات

تحصیلات	احساس امنیت		زیر دیپلم و دیپلم	فوق دیپلم و لیسانس	فوق لیسانس و بالاتر	کل
کم	فراوانی	۳	۱۸	۹	۳۰	
	درصد	۱۲/۳	۱۲/۶	۱۹/۱	۱۴	
متوسط	فراوانی	۲۵	۶۸	۳۳	۱۲۶	
	درصد	۶۱/۶	۶۲/۳	۷۳	۶۴/۷	
زیاد	فراوانی	۸	۲۷	۳	۳۸	
	درصد	۲۶	۲۵/۱	۷/۹	۲۱/۳	
کل	فراوانی	۴۱	۱۱۳	۵۵	۲۰۹	
	درصد	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	
میانگین احساس امنیت		۲۱/۰۴	۲۱/۰۷	۲۰/۲۷	۲۰/۸۸	

Chi-Square	d.f	Sig	Cramer's V
۱۶/۳۲۰	۶	۰/۰۲۲	۰/۱۲۶

با توجه به توزیع داده ها و میانگین احساس امنیت از سفر در جدول فوق، میزان احساس امنیت در بین گردشگران با تحصیلات فوق دیپلم و لیسانس از همه بیشتر است. مقایسه میانگین احساس امنیت به تفکیک میزان تحصیلات نیز نشان می دهد که پاسخگویان با تحصیلات فوق دیپلم و لیسانس بیشترین و پاسخگویان با تحصیلات فوق لیسانس و بالاتر کمترین احساس امنیت از سفر به شهرهای مرزی را داشته اند. نتایج حاصل از آزمون خی دو ($\text{Square-Chi}=16/320$) که در سطح معناداری ($p=0/022$) است؛ نشان می دهد میزان احساس امنیت از سفر به ایر ان در بین پاسخگویان با تحصیلات مختلف متفاوت است همبستگی ($\text{Cramer's } v=0/126$) نشان می دهد که این تفاوت احساس امنیت در بین گروه های تحصیلی مختلف در حد ضعیفی است.

بررسی احساس امنیت گردشگران و تمایل آن ها به سفر مجدد : برای آزمون فرضیه تحقیق مبنی بر «بین احساس امنیت گردشگران و تمایل به سفر مجدد رابطه وجود دارد » در گام اول جهت استفاده از رگرسیون خطی لازم است که به رابطه بین دو متغیر مورد مطالعه پردازیم:

شکل ۲: بافت نگار خطی دو متغیر احساس امنیت و تمایل به سفر مجدد

به منظور بررسی تأثیر امنیت بر تمایل به سفر مجدد گردشگران به نواحی مرزی از رگرسیون دو متغیره استفاده شد.

جدول ۷: تحلیل رگرسیونی متغیر احساس امنیت بر تمایل به سفر مجدد گردشگران

شاخص آماری	ضریب همبستگی (r)	R^2	تعدیل شده R^2	F	سطح معنی داری
مدل رگرسیون	۰/۳۵۳	۰/۱۵۲	۰/۱۶۷	۶۵/۴۳۱	۰/۰۰۰

جدول فوق ضریب رگرسیونی احساس امنیت و تمایل به سفر مجدد گردشگران را نشان می دهد. ضریب همبستگی بین این دو متغیر ۰/۳۵۳ و دارای سطح معنی داری بسیار بالا ($P=0/000$) است و چون این رقم مثبت است بیان گر وجود رابطه مستقیم میان این دو متغیر است. یعنی هر چه میزان احساس امنیت بالا رود، تمایل به سفر مجدد نیز افزایش می یابد. بنابراین، فرضیه اول مبنی بر وجود رابطه مثبت بین دو متغیر پذیرفته می شود. با توجه به مقدار ضریب تعیین $I^2=0/152$ حدود ۱۵/۳ درصد از تغییرات تمایل به سفر مجدد توسط میزان احساس امنیت قابل تبیین است.

جدول ۸: ضریب رگرسیونی احساس امنیت و تمایل به سفر مجدد گردشگران

شاخص آماری مدل	ضرایب رگرسیون	خطای استاندارد	بتای استاندارد	t	سطح معنی داری
ضریب ثابت	۹/۳۴۰	۱/۲۰۳	-	۷/۳۲۱	۰/۰۰۰
احساس امنیت	۰/۶۱۰	۰/۰۴۶	۰/۳۵۴	۷/۶۴۸	۰/۰۰۰

می توان معادله رگرسیونی زیر را برای پیش بینی میزان تمایل به سفر مجدد بر حسب احساس امنیت تنظیم کرد:

$$\text{احساس امنیت} = ۰/۶۱۰ + ۹/۳۴۰ = \text{تمایل به سفر مجدد}$$

معادله فوق حاکی از آن است که در صورت کنترل متغیر احساس امنیت، نمره تمایل به سفر مجدد گردشگران ۹/۳۴۰ است. همچنین به ازای یک واحد افزایش در احساس امنیت، ۰/۶۱۰ واحد در تمایل به سفر مجدد گردشگران به نواحی مرزی افزایش می یابد این امر در قالب جداول توافقی مورد بررسی مجدد قرار می گیرد.

جدول ۹: بررسی رابطه بین احساس امنیت گردشگران و میزان تمایل آنها به سفر مجدد

احساس امنیت					تمایل به سفر مجدد (رابطه بین دو متغیر در سطح سنجش ترتیبی)	
کل	زیاد	متوسط	کم	فراوانی		
۱۳	۱	۵	۷	فراوانی	کم	
۴/۷	۳	۳/۶	۱۶/۷	درصد		
۷۸	۱۶	۴۳	۱۹	فراوانی		متوسط
۲۸/۸	۲۰/۷	۲۵/۳	۵۷/۴	درصد		
۱۱۵	۲۴	۷۶	۱۵	فراوانی		زیاد
۶۶/۵	۷۹/۳	۷۱/۱	۲۵/۹	درصد		
۲۰۹	۴۱	۱۳۴	۴۱	فراوانی	کل	
۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	۱۰۰	درصد		

Spearman	Sig
۰/۴۱۳	۰/۰۰۰

نتایج حاصل از آزمون شدت همبستگی اسپیرمن که در سطح معنی داری ($p=۰/۰۰$) است، نشان می دهد که بین دو متغیر احساس امنیت گردشگران از شهرستان مرزی چابهار و تمایل آنها به سفر مجدد این شهرستان رابطه معناداری وجود دارد (پس فرض H_0 رد شد. H_1 مورد تأیید قرار گرفت) و همچنین ضریب همبستگی بین دو متغیر برابر با ۰/۴۱۵ می باشد که نشان دهنده رابطه در حد متوسط و مثبت بین دو متغیر مذکور است.

بحث و نتیجه گیری

در تحقیق حاضر مشخص شده است که وجود متغیرهای مربوط به سرمایه اجتماعی (مثل اعتماد گردشگران به شهرهای مرزی، احساس امنیت، احساس همکاری از سوی مرزنشینان) از جنبه های مهم روابط انسانی است و زمینه ساز مشارکت و همکاری

گسترده خواهد شد. در مقابل، کاهش هر یک از ابعاد احساس امنیت موجب می شود که در گام اول افراد خود آن جامعه احساس ناامنی کرده و به دلیل ترس و نگرانی ها، از همکاری و گسترش تعاملات در ابعاد مختلف جامعه کناره گیری نمایند و در چنین حالتی صنعت گردشگری نیز به لحاظ عرصه اجتماعی (پذیرش گردشگر از سوی مردم) دچار چالش می شود. بنابراین، یکی از اصول اولیه در توسعه گردشگری داشتن اعتماد، احساس امنیت و همکاری افراد جامعه با یکدیگر است و در چنین شرایطی در تمایل گردشگر به سفر مجدد به نواحی مرز نشین بسیار تأثیر گذار می باشد. نتیجه رگرسیون چند متغیره در این تحقیق نشان داد؛ بالای ۶۰ درصد از عوامل تبیین کننده تمایل به سفر مجدد در بین گردشگران وابسته به چند متغیر مذکور است. بنابر نتایج پژوهش، احساس امنیت گردشگران تقریباً در سطح بالایی قرار دارد، بنابراین تمایل به سفر مجدد در بین گردشگران نیز بالا بوده، از این رو مشارکت مردم و متصدیان مربوطه در امر حفاظت محیط زیست جهانی، میراث فرهنگی و پلیس و فرم اندهی مرزبانی به عنوان یک عامل مؤثری می تواند به توسعه صنعت گردشگری کمک نماید. برای بررسی راه حل های ممکن باید از دیدگاه های مختلفی به صنعت گردشگری توجه کرد و برای هر کدام از آن ها چاره اندیشی نمود و موانع را از سر راه برداشت.

پیشنهادها

در ادامه به برخی از راه کارها و پیشنهادهای مهم و کلیدی در راستای رشد و توسعه صنعت گردشگری با تضمین امنیت فراگیر در شهرها و نواحی مرزی می پردازیم:

- با توجه به یافته های تحقیق یکی از مهم ترین علل ضعف گردشگری در نواحی مرزی، وجود ذهنیت نادرست از وضعیت نامطلوب احساس امنیت این مناطق است. ارائه تبلیغات، یکی از اثربخش ترین راهکارها در شناسایی پتانسیل های گردشگری شهرهای مرزی و به ویژه شهر چابهار می باشد؛ بطوریکه ضمن آشنایی گردشگران داخلی با قابلیت های بالقوه گردشگری، بر تصحیح پیش زمینه فکری افراد اثر گذار خواهد بود؛
- فعال نمودن گروه ها و نهادهای مردمی برای شناسایی جاذبه های گردشگری و آموزش آنان در خصوص ارائه خدمات کارآمد به گردشگران؛
- همکاری بخش خصوصی و دولتی (نیروی انتظامی ناجا و فرماندهی مرزبانی و...)
- شناسایی فرصت های پنهان گردشگری در شهرهای مرزی و معرفی آنها؛
- اصلاح و بهبود امور سازمانی و تشکیلاتی (میراث فرهنگی، سازمان حفاظت محیط زیست، معاونت سیاسی و امنیتی استانداری ها)؛ به منظور ایجاد ارتباط مداوم با سازمان های جهان گردی سایر کشورها و استفاده از تجربیات آنها، کاهش تشریفات مربوط به صدور رویداد در مرزهای کشور و افزایش کارایی مأموران گذرنامه در مرزهای هوایی،
- زمینی و دریایی در شهرستان های مرزی و ... از جمله اصلاحات ضروری در حوزه تشکیلات جهانگردی - گردشگری است که موجب رونق این صنعت خواهد شد؛
- گسترش فعالیت های بهداشتی و پیشگیری؛ ایجاد پایگاه های قرنطینه در مبادی ورودی جهانگردان و گردشگران برای جلوگیری از ورود افراد مبتلا به بیماری های مسری و خطرناک نظیر ایدز توسط وزارت بهداشت و درمان و آموزش

پزشکی و سایر دستگاه های ذی ربط از نگرانی گردشگران در زمینه ابتلا به این قبیل بیماری های کاهد و در نتیجه تأثیر بهسزایی در رونق این صنعت خواهد داشت؛

- بهبود نظام آموزشی (مدل های جدید، رویکرد جدید و ابزارها و مکانیزم های جدید)؛
- ایجاد زیرساخت ها و زیربناها؛
- گسترش فعالیت های تبلیغاتی.

Archive of SID

فهرست منابع

- احمدی پور، زهرا . (۱۳۸۷). تأثیرات اقتصادی و اجتماعی بازگشایی مرزها، نمونه موردی : لاجان. مجله پژوهش‌های جغرافیایی انسانی. سال دوازدهم، شماره ۶۵. صص ۹۱-۷۰.
- افشار (سیستانی)، ایرج. (۱۳۷۲). چابهار و دریای پارس. زاهدان: انتشارات صدیقی.
- بشیری، حسین. (۱۳۸۷). بررسی جغرافیایی روستاهای مرزی استان اردبیل به منظور توسعه اقتصادی و اجتماعی با تأکید بر نواحی مرزنشین. پایان‌نامه تحصیلی کارشناسی ارشد (چاپ نشد). دانشگاه تهران.
- پاپلی‌یزدی، محمدحسین و سقایی، مهدی. (۱۳۸۵). گردشگری ماهیت و مفاهیم. تهران: سمت.
- توکلی، مرتضی . (۱۳۸۷). چالش‌های گردشگری در مناطق مرزی (مطالعه موردی : سیستان). فصلنامه فضای جغرافیایی (دانشگاه تهران). سال دهم، شماره ۲۲. صص ۹۴-۷۹.
- حاجی‌رحیمی، سعید. (۱۳۸۹). نقش منطقه آزاد چابهار در ترانزیت کالا. ماه‌نامه پیام دریا. سال نوزدهم. شماره ۱۹۸. صص ۴۱-۲۹.
- جعفری، عباس. (۱۳۶۳). شناسنامه جغرافیای طبیعی ایران. تهران: گیتاشناسی.
- زرقانی، هادی. (۱۳۸۶). عوامل ژئوپلیتیک مؤثر بر نقش و کارکرد مرزها با تأکید بر مرزهای ایران. فصلنامه علمی - پژوهشی ژئوپلیتیک. سال سوم. شماره ۸. صص ۸۲-۶۷.
- کاظمی، اخوان. (۱۳۸۶). امنیت در نظام سیاسی اسلام. تهران: کانون اندیشه جوان.
- سعیدآبادی، رشید و میرنجف، موسوی. (۱۳۸۹). تحلیل قابلیت‌های استان‌های مرزی ایران در توسعه همکاری‌های بین مرزی با کشورهای همسایه و جهان. تهران: مجموعه مقالات اولین کنگره جغرافیدانان جهان اسلام.
- سلطانی، ناصر. (۱۳۸۸). تبیین جایگاه گردشگری در سیاست‌های آمایشی مناطق مرزی شمال غرب ایران. پایان‌نامه تحصیلی کارشناسی ارشد (چاپ نشد). دانشکده جغرافیای دانشگاه تهران.
- عقل‌مند، احمد. (۱۳۶۷). تحلیلی بر اوضاع ژئوپلیتیک و استراتژی یک خلیج فارس. مجموعه مقالات مسائل خلیج فارس. تهران: مرکز مطالعات خلیج فارس.
- عندلیب، علیرضا. (۱۳۸۰). نظریه پایه و اصول آمایش مرزی (جلد اول). تهران: قومس.
- محمدپور، علی. (۱۳۸۱). بازگشایی مرزها و تأثیر آن بر مناطق مرزی. پایان‌نامه تحصیلی کارشناسی ارشد (چاپ نشد). دانشگاه تربیت مدرس.
- محمدی، حمیدرضا و فخری، فاطمه. (۱۳۸۴). نقش بازارچه‌های مرزی در توسعه فضایی مناطق مرزی. فصلنامه علمی - پژوهشی ژئوپلیتیک. سال اول، شماره ۱. صص ۶۲-۴۷.
- محمودی، علی. (۱۳۸۹). موانع و مشکلات بازارچه‌های مرزی در توسعه منطقه ای. مطالعه موردی: مناطق شمال و شمال غرب. مؤسسه پژوهش‌های بازرگانی.
- مرکز آمار ایران. (۱۳۸۵). سرشماری عمومی نفوس و مسکن.
- مطالعات پایه آمایش سرزمین استان گیلان. (۱۳۸۸). گزارش مطالعات تطبیقی. بخش پیش‌بینی و آینده‌نگری.

- هزارجریبی، جعفر. (۱۳۸۹). احساس امنیت اجتماعی از منظر توسعه گردشگری. مجله جغرافیا و برنامه ریزی محیطی. سال بیست و دوم. شماره پیاپی ۴۲. شماره ۲. صص ۴۱-۲۷.

- Colman, James. (2000). Foundations of social theory, Manoucher Saboury, Ney publications, first edition, Tehran.
- Darban Astane. (2006). Rural Tourism and Indexes For estimating it, Published by Organization of Iran's Municipalities.
- Giddens, Anthony. (۲۰۰۰). Modernity and Selfidentity, Nasser moafagheyan .tehran. Ney Publication, Tehran.

Archive of SID